

CONTRIBUȚIA MĂNĂSTIRII TISMANA LA EVOLUȚIA MIȘCĂRII LITERARE DIN ȚARA NOASTRĂ ÎN SEC. XIX ȘI XX

Dan Corneliu Brăneanu

Deși și alte mănăstiri din țara noastră sunt amplasate în locuri foarte pitorești beneficiind de condițiile climatice chiar și mai și în special de posibilități de ajungere mai ușoară, totuși dintre toate Mănăstirea Tismana, chiar fără o tradiție culturală ca de exemplu Mănăstirea Govora, a înregistrat prezența și interesul celor mai numeroși oameni de litere de mare valoare, în secolele XIX și XX.

Această constatare completează o paletă mai mare de activități complexe și variate care s-au dezvoltat în cadrul acestei mănăstiri în afara bineînțeleș a celei religioase propriu-zise, activități cu caracter politic și militar, de lansare a unor acțiuni istorice cu caracter național, de salvare a vieții unor persoane, de detenție efectivă etc.

În activitatea literară propriu-zisă Mănăstirea Tismana și sfera ei spațială imediată de influență spirituală a impresionat și inspirat o serie de scriitori care au găsit aici condiții pentru plămădirea unor realizări în proză, poezie sau traduceri.

În ordine cronologică trebuie început cu Grigore Alexandrescu (1810-1885) care la vârsta de 32 de ani a scris poezia „Răsăritul lunii la Tismana” pe care o publică peste cinci ani (1847). George Călinescu consideră că aceasta face parte din acea creație a autorului care exprimă cea mai puternică expresie a lamartinismului la noi. Poetul consideră că locul sălbatic în care se ridică „mănăstirea învechită” stă sub semnul

astrului nopții care acolo într-adevăr, din cauza gradului mare de împădurire și a durității peisajului stâncos, când ea se înalță, plină fiind, în special, creează un joc de umbre impresionant, cutremurător.

Trebuie arătat că Grigore Alexandrescu a scris și poezia mai cunoscută „Umbra lui Mircea la Cozia”, poezie tratată cam în același stil și cu imagini romantice, identice: stânca, umbra, turnul, zid vechi, prăpastie, peștera. Cunoscând și celelalte mănăstiri din nordul Olteniei și putând face deci comparația, Grigore Alexandrescu s-a exprimat despre Tismana astfel: „Iată cea mai veche și cea mai măreață mănăstire de peste Olț” (Memorial de călătorie, 1872).

Alexandru Pelimon (1822-1881) în anul 1858 pleacă pe jos din București pe un traseu subcarpatic trecând prin mănăstirile din nordul Olteniei și ajungând bineînțeles la Mănăstirea Tismana, dar și la schiturile Cioclovina de Jos și de Sus. Cartea intitulată „Impresiuni de călătorie în România” a apărut în același an 1858 și a fost reeditată în zilele noastre în anul 1984 la Editura Sport-Turism. Ea are o deosebită importanță documentară, descrierea zonei Tismana fiind străbătută de un filon solar al bucuriei de viață și de încredere în virtuțile neamului românesc.

Alexandru Vlahuță (1858-1919) în „România Pitorească” a fost impresionat de frumusețea zonei Tismana unde ajunsese în anul 1901.

Aceleași sentimente și le-au exprimat în scris și Nicolae Iorga și Ion Simionescu.

Din categoria creațiilor literare efectiv realizate la Mănăstirea Tismana primul cunoscut este Anton Pann (1797-1854), care pe la anul 1840, când era profesor la Seminarul din București, a avut la Tismana o rodnică activitate în domeniul redactării și tipăririi de muzică ecleziastică compusă în românește sau tradusă din grecește. Aici el se simțea bine întrucât avea prieteni care-l primiseră corespunzător.

George Coșbuc (1866-1918) s-a legat de Mănăstirea Tismana și împrejurimile ei, situație care i-a marcat efectiv și viața prin faptul că fiul său unic Alexandru – a decedat la Bălești, în apropierea Tismanei.

Alegerea Tismanei s-a făcut prin voia destinului, Coșbuc

ajungând aici, la vila Sfetea deja existentă, prin căsătoria sa în anul 1895 cu Elena Sfetea fiica unui comerciant bogat din Brașov. Locurile l-au atras așa de mult încât el venea la Tismana aproape în fiecare vară, deși ardelean fiind, relațiile sale de suflet fuseseră în prima tinerețe legate de zona Năsăudului. Coșbuc devenise din ardelean un împătimit al Tismanei oltenești; o figură respectată în cadrul satului unde localnicii îl numeau badea Gheorghe. El adusesese spontan la Tismana un nucleu de intelectuali realizând acolo pe neobservate, un puternic centru de spiritualitate. În anumite perioade ale verii la vila Sfetea puteau fi văzuți muzicieni ca Alfonso Castaldi și Dumitru Chiriac, istorici ca G. Popa Lisseanu și chiar italianul prof. Ramiro Ortiz. Au rămas în istoria locului puncte celebre care încă mai pot fi cunoscute și azi. „fagul lui Coșbuc” situat la 200 m de vilă reprezintă un reper fizic dar și metafizic afinitatea lui Coșbuc față de acesta fiind justificată pe baza unor cunoștințe nu la îndemâna tuturor, cunoștințe care vor fi aprofundate de fiul său. „Chioșcul lui Coșbuc” înconjurat de brazi și „Masa fraților” corespundea locurilor în care aveau loc discuții între prietenii adunați. „Aleea Tainelor” se afla mai jos de mănăstire și avea pe o distanță de 300 m străjuți brazi. Împrăștiați prin împrejurimi Coșbuc și ceilalți erau chemați la ora mesei la vilă printr-un corn de vânătoare.

Schimbările de idei literare și filosofice aveau uneori și caracter peripatetic. Coșbuc mergea cu picioarele goale prin apa rece curgătoare și se întreținea cu Ramiro Ortiz care-l urmărea fiind pe mal. Mai mult, au fost consemnate situații în care Coșbuc scria efectiv într-o poziție originală, respectiv cu picioarele în apa care acolo vara este destul de rece. Atitudinea nu era întâmplătoare ci rodul unor lecturi mai deosebite față de ce se citea atunci în societatea românească, așa cum deja s-a arătat mai sus.

Consemnarea prietenilor literare ale grupului strâns în jurul lui George Coșbuc s-a transmis fotografic, George Călinescu în Istoria Literaturii Române apreciind ca importantă reproducerea a trei asemenea imagini.

Trebuie arătat că la Tismana nu numai s-au schimbat idei, dar s-a și trudit efectiv în domeniul literaturii. G. Coșbuc a avut acolo cele mai bune condiții pentru operele la care lucra mai de mult și anume traducerea integrală a Odiseei, a Bucolicelor lui Virgiliu ca și a Georgicelor, a Eneidei și a operei lui Kalidasa, Sacontala. În foișorul său Coșbuc a lucrat mult la traducerea Divinei Comedii a lui Dante.

Pe de altă parte Ramiro Ortiz care predă la Universitatea din Cluj și-a scris tot în anul 1915 la Tismana cursul despre umanismul și umanitatea lui Dante.

Iată cum cele mai mari creații literare ale omenirii, atât de diferite, ca să ne referim numai la Odiseea, Sacontala și Divina Comedie s-au întâlnit în masivul păduros de la Tismana într-o mănăstire care și manifestase beneficitația și înainte de sec. XVIII în diferite activități cu caracter literar spiritual.

De semnificația fizică și sufletească a zonei Tismana a fost influențat și Alexandru Coșbuc singurul fiu al lui G. Coșbuc, născut în august 1895 la Craiova. Nu s-a evidențiat până în prezent talentul deosebit al acestui tânăr care din nefericire a murit într-un accident de automobil, rarism pe vremea aceea, la vârsta de 20 de ani în ziua de 26 august 1915, pe parcursul Tg-Jiu și Tismana (la Tămășești).

După cum descrie Ramiro Ortiz, Alex. Coșbuc încă nu era geniu dar ar fi putut prea bine ajunge.

În istoria poporului nostru nu s-a mai înregistrat un caz în care la acea vârstă cineva să aibă concomitent atât de multe elemente de cunoaștere în limbile sanscrită, egipteană, arabă, latină, greacă, limbile clasice moderne și limbile slave. De abia în zilele noastre Ioan Petru Culianu i s-ar fi putut compara dar și el încă mai puțin precoce. Alexandru Coșbuc avea cunoștințe și deja preocupări în științele oculte, paralela de persoane arătată mai sus putând deci continua.

Alexandru Coșbuc n-a apucat să-și manifeste și eventuale talente literare dar având în vedere calitățile sale ieșite din comun poate foarte bine să-și justifice inserarea în acest material.

Activitatea literară și culturală în general s-a manifestat la Tismana în sec. XIX și în domeniul strict religios adică în cadrul strict al Mănăstirii Tismana.

Chiriac Romiceanu preoțit în anul 1808 și ajuns arhimandrit este intrat în istoria literaturii române ca mare cronicar.

Ștefan Ieromonahul în anul 1839 a scris „Viața prea cuviosului nostru părinte Nicodim Sfințitul” din amintirile bătrânilor călugări și care n-a putut utiliza un manuscris mai vechi în limba slavă ce dispăruse.

Atragerea atâtor personalități literare și contribuția efectivă din ultimele două secole din țara noastră care s-a înregistrat în jurul Mănăstirii Tismana constituie un inestimabil atribut al acesteia și poate chiar un miracol care poate da de gândit.

Nu trebuie uitat că pe vremea lui Vlahuță ca să nu mai vorbim de cea a lui Anton Pann accesul la Tismana, pentru cei care veneau din capitala țării, corespundea unui act temerar din cauza stării drumurilor și a nesiguranței călătoriei. Mai târziu încă Alexandru Coșbuc, care călătorea cu un automobil al unui latifundiar din Teleorman, și-a pierdut viața din cauza unui bolovan care stătea în drum.

Existau mai aproape de București numeroase alte mănăstiri cu locuri pitorești liniștite.

Oare de ce Mănăstirea Tismana a fost cea care a fost preferată și a generat o mișcare literar-culturală atât de importantă?